DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

20. januar 2005 *

I sag C-101/04,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Arbeidsrechtbank Gent (Belgien) ved afgørelse af 17. februar 2004, indgået til Domstolen den 26. februar 2004, i sagen:

Roger Noteboom

mod

Rijksdienst voor Pensioenen,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling)

sammensat af N. Colneric (refererende dommer), som fungerende formand for Fjerde Afdeling, og dommerne J.N. Cunha Rodrigues og E. Levits,

* Processprog: nederlandsk.

generaladvokat: C. Stix-Hackl
justitssekretær: R. Grass,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved D. Martin, som befuldmægtiget,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af bestemmelser i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996 (EFT 1997 L 28, s. 1), som ændret ved Rådets forordning (EF) nr. 1606/98 af 29. juni 1998 (EFT L 209, s. 1, herefter »forordning nr. 1408/71«).

2 Anmodningen er blevet fremsat under en sag mellem R. Noteboom og Rijksdienst voor Pensioenen (herefter »Rijksdienst«), der er et belgisk socialsikringsorgan, vedrørende feriepenge til pensionister.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

3 Artikel 1 i forordning nr. 1408/71 bestemmer:

»I denne forordning

[...]

t) betyder udtrykkene »ydelser«, »pensioner« og »renter« samtlige ydelser, pensioner og renter, herunder samtlige dele af dem, der afholdes af offentlige midler, og samtlige forhøjelser i form af reguleringstillæg eller andre tillæg, med forbehold af bestemmelserne i afsnit III, samt de ydelser i form af kapitalbeløb, der kan træde i stedet for pensioner eller renter, samt udbetalinger, der foretages som refusion af bidrag

[...]«

4 Samme forordnings artikel 4, stk. 1, bestemmer:

»Denne forordning finder anvendelse på enhver lovgivning om sociale sikringsgrene, der vedrører:

[...]

c) ydelser ved alderdom

[...]«

5 Artikel 45 i forordning nr. 1408/71, som er indeholdt i forordningens afsnit III, kapitel 3, der har overskriften »Alderdom og dødsfald (pensioner)«, opstiller princippet om sammenlægning af forsikringsperioder, der er tilbagelagt efter hver medlemsstats lovgivning, med henblik på erhvervelse, bevarelse eller generhvervelse af ret til ydelser.

6 Denne artikels stk. 1 og 6 lyder:

»1. Såfremt erhvervelse, bevarelse eller generhvervelse af ret til ydelser efter en ordning, som ikke er en særordning i den i stk. 2 eller 3 omhandlede forstand, i

henhold til en medlemsstats lovgivning er betinget af, at der er tilbagelagt forsikrings- eller bopælsperioder, skal den kompetente institution i fornødent omfang medregne forsikrings- eller bopælsperioder, der er tilbagelagt efter en almindelig ordning eller en særordning, og ligeledes uden hensyn til om de er tilbagelagt efter en ordning for arbejdstagere eller en ordning for selvstændige erhvervsdrivende. Med henblik herpå medregnes disse perioder, som om det drejede sig om perioder, der var tilbagelagt efter den for institutionen gældende lovgivning.

[...]

6. En periode med fuld arbejdsløshed, hvor en arbejdstager oppebærer ydelser i henhold til artikel 71, stk. 1, litra a), nr. ii), eller litra b), nr. ii), første punktum, medregnes af den kompetente institution i den medlemsstat, på hvis område arbejdstageren er bosiddende, efter den for denne institution gældende lovgivning, som om han under sin seneste beskæftigelse havde været omfattet af denne lovgivning.

[...]

Hvis perioden med fuld arbejdsløshed, som den pågældende har tilbagelagt i bopælslandet, kun kan medregnes, hvis der er tilbagelagt bidragsperioder i samme stat, anses denne betingelse for opfyldt, hvis der er tilbagelagt bidragsperioder i en anden medlemsstat.«

7 Artikel 71, stk. 1, der er indeholdt i afsnit III, kapitel 6, i afdeling 3, der har overskriften »Arbejdsløse, som under deres seneste beskæftigelse var bosat i en anden medlemsstat end den kompetente stat« i forordning nr. 1408/71, har følgende ordlyd:

»Arbejdsløse arbejdstagere, som under deres seneste beskæftigelse var bosat i en anden medlemsstat end den kompetente stat, modtager ydelser efter følgende regler:

a) [...]

ii) grænsearbejdere, der er helt arbejdsløse, modtager ydelser efter lovgivningen i den medlemsstat, på hvis område de er bosat, som om de under deres seneste beskæftigelse havde været omfattet af denne lovgivning; disse ydelser udbetales af bopælsstedets institution for denne institutions regning

[...]«

De nationale bestemmelser

8 Artikel 22 i kongelig anordning nr. 50 af 24. oktober 1967 om alders- og efterladtepension til arbejdstagere (*Moniteur belge* af 27.10.1967, s. 11258), som

ændret ved lov af 30. marts 1994 (*Moniteur belge* af 31.3.1994, s. 8866, herefter »den kongelige anordning af 24. oktober 1967«), bestemmer:

»Der kan i henhold til denne ordning årligt tildeles feriepenge og en tillægsydelse til feriepenge til modtagere af pensionsydelser.

[...]

Ydelserne i denne artikel tages hverken i betragtning ved anvendelsen af reglerne om kumulation af sociale ydelser eller ved beregningen af indkomster forud for tildeling af visse fordele.«

9 Artikel 56, stk. 1, i kongelig anordning af 21. december 1967 om almindelige bestemmelser om alders- og efterladtepension til arbejdstagere (*Moniteur belge* af 16.1.1968, s. 441), som ændret ved kongelig anordning af 27. januar 1998 (*Moniteur belge* af 20.2.1998, s. 4793) og ved kongelig anordning af 4. marts 2002 (*Moniteur belge* af 29.3.2002, s. 13236, herefter »den kongelige anordning af 21. december 1967«), bestemmer:

»Der ydes årligt feriepenge og en tillægsydelse til feriepenge til modtagere af alders- og/eller efterladtepension.

Feriepenge og tillægsydelsen til feriepenge hertil bliver dog ikke tildelt for det år, hvor pensionen for første gang skal udbetales. Det efterfølgende år bliver feriepenge og tillægsydelsen til feriepenge tildelt i forhold til det antal måneder, hvori modtageren har oppebåret pension i det år, hvori pensionen skal udbetales. For de efterfølgende år tildeles han disse ydelser fuldt ud.

[...]

Uanset stk. 2 [...] og med forbehold for anvendelse af denne artikels stk. 2, tildeles feriepenge og tillægsydelsen til feriepenge fuldt ud fra det år, hvori pensionen for første gang skal udbetales:

a) når der er tale om en alderspension, hvor den berettigede har modtaget en overgangspension eller ydelser ved sygdom, invaliditet eller ufrivillig arbejdsløshed i forbindelse med en beskæftigelse omfattet af lov af 27. juni 1969 om ændring af lovbekendtgørelse af 28. december 1944 om den sociale sikringsordning for arbejdstagere, af lovbekendtgørelse af 7. februar 1945 om den sociale sikringsordning for søfolk i handelsflåden eller af lovbekendtgørelse af 10. januar 1945 om den sociale sikringsordning for minearbejdere og personer, der ligestilles med sådanne, i hele det kalenderår, der ligger forud for det år, hvori pensionen skal udbetales

b) [...]

Ydelser tildelt som følge af ufrivillig arbejdsløshed i forbindelse med en beskæftigelse omfattet af artikel 5, stk. 7, i kongelig anordning af 23. december 1996 anses ved anvendelsen af ovennævnte stykke for ydelser tildelt som følge af ufrivillig arbejdsløshed.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

10 R. Noteboom er en belgisk statsborger, der har arbejdet i Nederlandene, samtidig med at han har bibeholdt sin bopæl i Belgien.

11 Kort før sin pensionering blev R. Noteboom arbejdsløs. I det år, der lå forud for det år, hvori hans rets til alderspension påbegyndte, modtog han uafbrudt arbejdsløshedsunderstøttelse. I overensstemmelse med artikel 71, stk. 1, litra a), nr. ii), i forordning nr. 1408/71 blev arbejdsløshedsunderstøttelsen fastsat og udbetalt i overensstemmelse med de belgiske regler om arbejdsløshed.

12 Siden den 1. januar 1999 var R. Noteboom alderspensionsberettiget i henhold til den belgiske pensionsordning for arbejdstagere. I 1999 udbetalte Rijksdienst ud over pensionen et beløb på 23 069 BEF eller 571,87 EUR i feriepenge.

13 Rijksdienst fandt senere, at den med urette havde betalt dette beløb til R. Noteboom og krævede ved afgørelse af 18. august 1999 beløbet tilbagebetalt.

14 Den 14. september 1999 anlagde R. Noteboom sag ved den forelæggende ret til prøvelse af denne afgørelse.

15 R. Noteboom gjorde for den forelæggende ret gældende, at han havde ret til feriepenge, da han uafbrudt modtog arbejdsløshedsunderstøttelse i året forud for det år, hvori hans ret til alderspension påbegyndte.

16 Rijksdienst har derimod anført, at R. Noteboom ikke opfyldte betingelserne i artikel 56 i den kongelige anordning af 21. december 1967. Hans arbejdsløshed var nemlig ikke en følge af »en beskæftigelse, i henhold til hvilken R. Noteboom var omfattet af den belgiske sociale sikringsordning«. Arbejdsløshedsunderstøttelsen blev ganske vist udbetalt af den belgiske stat, men den egentlige skyldner var ifølge Rijksdienst den medlemsstat, hvori R. Noteboom havde arbejdet, og hvor han blev arbejdsløs, dvs. Nederlandene.

17 Rijksdienst har ligeledes gjort gældende, at feriepengene klart »ikke er en pension, men en ad hoc-ydelse«. Feriepenge er ikke omfattet af det materielle anvendelsesområde for forordning nr. 1408/71.

18 Den forelæggende ret har gjort opmærksom på Domstolens praksis på området, navnlig dom af 5. juli 1983, Valentini (sag 171/82, Sml. s. 2157), og har vedrørende den omtvistede ydelses art navnlig anført følgende:

— Personkredsen, der er omfattet af artikel 22 i den kongelige anordning af 24. oktober 1967, svarer til den personkreds, der har ret til alders- og efterladtepension. Feriepenge bliver tildelt alle pensionister og kun til pensionister.

— Pensionisters feriepenge finansieres af præcis de samme midler, der finansierer selve alders- og efterladtepensionen.

— I lighed med alderspensionen tildeles de feriepenge, der er tilknyttet denne pension, personer, der på grund af deres alder ikke længere står til rådighed for arbejdsmarkedet. Tildelingen skal gøre det muligt for dem at have midler til livets ophold.

— Imidlertid er feriepengene et fast beløb, der ikke har nogen forbindelse med den optjente løn eller med tilbagelagte forsikringsperioder.

19 Arbeidsrechtbank Gent har på denne baggrund besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er feriepenge i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 22 i den kongelige anordning nr. 50 af 24. oktober 1967 og i artikel 56 i den kongelige anordning af 21. december 1967, omfattet af det materielle anvendelsesområde for forordning nr. 1408/71, og er de en »ydelse ved alderdom« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 4, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1408/71?

2) Skal artikel 45, stk. 1 og 6, i forordning nr. 1408/71 fortolkes således, at Rijksdienst, som den kompetente institution ved fastsættelsen af retten til feriepenge, skal tage hensyn til de forsikringsperioder, der er tilbagelagt i en anden medlemsstat?

3) Såfremt det andet spørgsmål besvares benægtende, gælder bestemmelsen i artikel 71, stk. 1, litra a), nr. ii), i forordning nr. 1408/71 — hvorefter ydelsen fastsættes efter lovgivningen i den medlemsstat, hvor grænsearbejderen er bosat, »som om han under sin seneste beskæftigelse havde været omfattet af denne lovgivning« — da udelukkende for ydelser ved arbejdsløshed, eller finder den ligeledes anvendelse på andre ydelser, såsom feriepenge i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 22 i den kongelige anordning nr. 50 af 24. oktober 1967 og i artikel 56 i den kongelige anordning af 21. december 1967?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

20 Med det første spørgsmål, der vedrører det materielle anvendelsesområde for forordning nr. 1408/71, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om en ydelse som de i artikel 22 i den kongelige anordning af 24. oktober 1967 og i artikel 56 i den kongelige anordning af 21. december 1967 nævnte feriepenge, er en ydelse ved alderdom i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 4, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1408/71.

21 Efter fast retspraksis kan en ydelse kun anses for en social sikringsydelse, såfremt den dels tildeles de berettigede uden nogen individuel bedømmelse af personlige behov, men efter lovbestemte kriterier, dels vedrører en af de risici, der udtrykkeligt er anført i artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 (jf. bl.a. dom af 16.7.1992, sag C-78/91, Hughes, Sml. I, s. 4839, præmis 15, af 15.3.2001, sag C-85/99, Offermanns, Sml. I, s. 2261, præmis 28, og af 7.11.2002, sag C-333/00, Maaheimo, Sml. I, s. 10087, præmis 22).

22 En ydelse som de i denne sag omhandlede feriepenge opfylder disse betingelser.

23 Hvad angår den første betingelse bemærkes, at bestemmelserne om tildeling af disse feriepenge, navnlig i artikel 56, stk. 1, i den kongelige anordning af 21. december 1967, giver de berettigede en lovbestemt ret, og at denne ret automatisk tildeles de personer, der opfylder bestemte objektive kriterier uden nogen individuel vurdering af deres personlige behov.

24 Hvad angår den anden betingelse bemærkes, at Domstolen gentagne gange har udtalt, at sondringen mellem ydelser, der ikke er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 1408/71, og ydelser, der er omfattet af denne forordning, hovedsagelig er baseret på de enkelte bestanddele i den pågældende ydelse, navnlig dens formål og de betingelser, under hvilke ydelsen tilkendes, og ikke på, om en ydelse betegnes som en social sikringsydelse i den nationale lovgivning (jf. navnlig Hughes-dommen, præmis 14, samt dom af 10.10.1996, forenede sager C-245/94 og C-312/94, Hoever og Zachow, Sml. I, s. 4895, præmis 17).

25 Hvad angår den retlige karakter af en ydelse som den i hovedsagen omhandlede bemærkes, at den omstændighed, at ydelsen betegnes som feriepenge, ikke er afgørende for, om denne ydelse skal anses for en ydelse ved alderdom i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 4, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1408/71.

26 Derimod skal det fastslås, at de enkelte bestanddele af de omtvistede feriepenge godtgør, at feriepengene kan anses for en ydelse ved alderdom i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 4, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1408/71, der udbetales som tillæg i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 1, litra t), i forordning nr. 1408/71.

27 For det første fremgår det af bestemmelserne om tildeling af disse feriepenge, at de udelukkende udbetales til modtagere af alders- og efterladtepension. Endvidere har den forelæggende ret bemærket, at pensionisters feriepenge finansieres af de samme midler som dem, der finansierer selve alders- og efterladtepensionen.

28 For det andet har den forelæggende ret anført, at feriepengene, der er tilknyttet alderspensionen, gør det muligt for de ydelsesberettigede at have midler til livets ophold. Som Kommissionen har anført, er formålet med denne ydelse nærmere bestemt at sikre pensionister et finansielt tillæg, der evt. kan gøre det muligt for dem at tage på ferie.

29 Den omstændighed, som er anført af den forelæggende ret, at feriepengene består af et fast beløb, der ikke har nogen forbindelse med den optjente løn eller med tilbagelagte forsikringsperioder, rejser ikke tvivl om, at ydelsen retligt skal kvalificeres som en ydelse ved alderdom i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 4, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1408/71. Domstolen har ganske vist udtalt, at sådanne ydelser normalt finansieres og erhverves på grundlag af de berettigedes egne bidrag og beregnes på grundlag af varigheden af deres tilknytning til forsikringsordningen (jf. Valentini-dommen, præmis 14). Omstændighederne i det foreliggende tilfælde, der er gennemgået i denne doms præmis 27 og 28, godtgør imidlertid, at der er tale om en ydelse ved alderdom i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 4, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1408/71.

30 Det første spørgsmål skal derfor besvares med, at en ydelse som de i artikel 22 i den kongelige anordning af 24. oktober 1967 og i artikel 56 i den kongelige anordning af 21. december 1967 nævnte feriepenge, er en ydelse ved alderdom i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 4, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1408/71.

Det andet spørgsmål

31 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 45, stk. 1 og 6, i forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at bopælsmedlemsstatens kompetente institution ved tildelingen af en ydelse som den i hovedsagen omhandlede, skal medregne en periode med fuld arbejdsløshed, hvor den tidligere arbejdstager oppebærer ydelser i henhold til samme forordnings artikel 71, stk. 1, litra a), nr. ii), på trods af den omstændighed, at arbejdsløsheden ikke har ligget i forlængelse af en beskæftigelse, med hensyn til hvilken den nævnte arbejdstager var omfattet af den for denne institution gældende lovgivning.

32 Dette problem er omhandlet i artikel 45, stk. 6, i forordning nr. 1408/71, der derfor skal fortolkes først.

33 Det fremgår af denne bestemmelses første afsnit, at en periode med fuld arbejdsløshed, hvor en arbejdstager oppebærer ydelser i henhold til artikel 71, stk. 1, litra a), nr. ii), i forordning nr. 1408/71, medregnes af den kompetente institution i den medlemsstat, på hvis område arbejdstageren er bosiddende, efter den for denne institution gældende lovgivning, som om han under sin seneste beskæftigelse havde været omfattet af denne lovgivning.

34 Retten til en ydelse som den i hovedsagen omhandlede skal derfor fastsættes under hensyn til grænsearbejderens perioder med fuld arbejdsløshed, der har givet anledning til tildeling af ydelser ved arbejdsløshed i henhold til artikel 71, stk. 1, litra a), nr. ii), i forordning nr. 1408/71, som om han under sin seneste beskæftigelse havde været omfattet af bopælsmedlemsstatens lovgivning.

35 Det følger heraf, at det er ufornødent at fortolke artikel 45, stk. 1, i forordning nr. 1408/71.

36 Henset til det ovenfor anførte, skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 45, stk. 6, i forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at medlemsstatens kompetente institution ved tildelingen af en ydelse som den i hovedsagen omhandlede skal medregne en periode med fuld arbejdsløshed, hvor den tidligere arbejdstager oppebærer ydelser i henhold til samme forordnings artikel 71, stk. 1, litra a), nr. ii), som om denne arbejdstager under sin seneste beskæftigelse havde været omfattet af den for denne institution gældende lovgivning.

Det tredje spørgsmål

37 Under hensyn til besvarelsen af det andet spørgsmål er det ufornødent at besvare det tredje spørgsmål.

Sagens omkostninger

38 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

1) **En ydelse som de i artikel 22 i kongelig anordning nr. 50 af 24. oktober 1967 om alders- og efterladtepension til arbejdstagere, som ændret ved lov af 30. marts 1994, og i artikel 56 i kongelig anordning af 21. december 1967 om almindelige bestemmelser om alders- og efterladtepension til arbejdstagere, som ændret ved kongelig anordning af 27. januar 1998 og ved kongelig anordning af 4. marts 2002, nævnte feriepenge, er en ydelse ved alderdom i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 4, stk. 1, litra c), i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996, som ændret ved Rådet forordning (EF) nr. 1606/98 af 29. juni 1998.**

2) **Artikel 45, stk. 6, i forordning nr. 1408/71, som ændret og ajourført ved forordning nr. 118/97, som ændret ved forordning nr. 1606/98, skal fortolkes således, at medlemsstatens kompetente institution ved tildelingen af en ydelse som den i hovedsagen omhandlede skal medregne en periode med fuld arbejdsløshed, hvor den tidligere arbejdstager oppebærer ydelser i henhold til artikel 71, stk. 1, litra a), nr. ii), i samme forordning nr. 1408/71, som om denne arbejdstager under sin seneste beskæftigelse havde været omfattet af den for denne institution gældende lovgivning.**

Underskrifter